

ปัจจัยที่ทำให้กฎหมายและกระบวนการยุติธรรมมีประสิทธิภาพลดลงเมื่อบังคับใช้กับ คนรวย

The Factors in the Ineffectiveness of Law and Criminal Justice for the Rich

ณัฐยศ อาจหาญ¹
Natthayot Arthan

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้จะทำการวิเคราะห์ถึงกระบวนการยุติธรรมทางอาญาและกฎหมายกับการบังคับใช้กับคนรวย ในแง่มุมทางสังคม การเมือง ที่ทำให้เกิดความได้เปรียบหรือการใช้ประโยชน์ของกลุ่มคนรวย กระบวนการยุติธรรมทางอาญาและกฎหมายเป็นสิ่งที่รัฐกำหนดให้คนทุกคนในรัฐต้องอยู่ภายใต้กฎหมายและการบังคับใช้ที่เหมือนกัน จะมีคนใดคนหนึ่งได้รับสิทธิพิเศษหรืออยู่เหนือกว่ากฎหมายของรัฐไม่ได้ แต่เมื่อมองมาที่ภาพสังคมในปัจจุบัน ในทางปฏิบัติกลับพบว่ามีกลุ่มคนบางกลุ่มสามารถที่จะทำตัวอยู่เหนือกฎหมายหรือได้รับสิทธิพิเศษที่แตกต่างหรือมากกว่าที่คนทั่วไปพึงได้รับ โดยจะศึกษาถึงปัญหาสภาพการบังคับใช้กฎหมาย ผ่านการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจากเอกสารวิชาการ ขั้นตอนกระบวนการยุติธรรมที่เกี่ยวข้อง ทฤษฎีอาชญาวิทยา ซึ่งการเกิดขึ้นของปรากฏการณ์ดังกล่าวคงไม่เพียงแต่เกิดจากตัวระบบของกระบวนการยุติธรรมหรือกฎหมายเพียงอย่างเดียวแต่ยังคงมีปัจจัยทางสังคม ปัจจัยด้านการเมือง เข้ามาเกี่ยวข้องและทำงานร่วมกันจนทำให้กระบวนการยุติธรรมทางอาญาและกฎหมายเป็นสิ่งที่ทำให้คนรวยได้เปรียบหรือสามารถใช้ประโยชน์จากสิ่งนั้น ซึ่งส่งผลให้ความศักดิ์สิทธิ์และความน่าเชื่อถือของกฎหมายลดน้อยลง รัฐและสังคมควรที่จะร่วมกันแก้ปัญหาเพื่อทำลายปรากฏการณ์ดังกล่าว และนำมาซึ่งความศักดิ์สิทธิ์ของกระบวนการยุติธรรมและกฎหมาย

คำสำคัญ: กระบวนการยุติธรรมทางอาญา, คนรวย

¹ กระทรวงมหาดไทย; Ministry of Interior

Corresponding author, e-mail Nat.han@gmail.com, Tel. 087-2556352

Abstract

In principal, Law and Criminal Justice are expected to be fair and equal for everybody. The state cannot and do not have the right to allow a privilege over the law to anyone. In practice, it has been repeatedly found that our criminal justice is weak and slow for the rich who earn advantages over the others and are easily able to avoid the enforcement. In this article, the author analyses our criminal justice and law enforcement when they come to take action against the rich through several case studies in the Thai society. The case studies reveal that several factors contribute to the poor justice and ineffective law enforcement against the rich including corruption of the law enforcement official, the privilege social or political power of the rich over the organization and officials, the patronage culture, and defects of evidence collection and trials process. Earning these advantages and privileges for the rich causes the justice to be unreliable and distrust. In addressing these problems, recommendations from this article are: mutuality between state and society; more proactive role of the judge; the participation of the prosecutor in the investigation and evidence collection process; the proposal for independent law enforcement agent; and most importantly the role of the public and media scrutiny to the criminal case against the rich.

Keywords: Criminal Justice, the rich

บทนำ

กระบวนการยุติธรรมถือว่าเป็นสิ่งซึ่งจำเป็นอย่างหนึ่งในการอยู่ร่วมกันในสังคม เนื่องจากตามหลักปรัชญาของโฮมัส ฮอบส์ มนุษย์มีความเห็นแก่ตัว มีความต้องการชื่อเสียง อำนาจ เงินทอง การกระทำต่าง ๆ ของมนุษย์ ล้วนทำเพื่อประโยชน์ของตนเอง เกิดการแข่งขันกัน การกระทำดังกล่าวทำให้มนุษย์เกิดความไม่ไว้วางใจกัน แต่มนุษย์ก็มีความรักตัวกลัวตายจึงทำให้มนุษย์ยอมที่จะตกลงกันที่จะอยู่รวมกันเป็นรัฐ (State) และตกลงมอบอำนาจให้กับคนใดคนหนึ่งในประเทศเป็นผู้ทำหน้าที่ปกครองและควบคุมการกระทำของคนในรัฐ กระบวนการยุติธรรมจึงเปรียบเสมือน

เครื่องมือหนึ่งที่ทำหน้าที่ควบคุมพฤติกรรมของคนในรัฐ ไม่ให้เกิดการเอารัฐเอาเปรียบกันหรือไม่ให้มีคนใดคนหนึ่งกระทำต่อสิ่งที่คนในรัฐตกลงกันว่าเป็นความผิดหรือเป็นการกระทำที่ก่อให้เกิดความเดือดร้อนหรือเสียหายขึ้นกับคนอื่นซึ่งอยู่ร่วมกันในรัฐ

กระบวนการยุติธรรมทางอาญาถือเป็นรูปแบบหนึ่งของกระบวนการยุติธรรม ซึ่งมีความสำคัญต่อการอยู่ร่วมกันในสังคม เนื่องจากเป็นกระบวนการยุติธรรมที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายอาญา โดยกฎหมายอาญาเป็นกฎหมาย ที่กำหนดลักษณะของการกระทำหรือการไม่กระทำสิ่งใดที่ถือว่าเป็นความผิด และกำหนดบทลงโทษทางอาญาสำหรับผู้กระทำความผิด เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยภายในรัฐ กระบวนการยุติธรรมทางอาญาและกฎหมายจึงต้องถูกบังคับใช้กับคนทุกคนที่อาศัยอยู่ในรัฐนั้นอย่างเท่าเทียมและเสมอภาคกัน ไม่มีใครที่จะสามารถอยู่เหนือกฎหมายได้ เมื่อมีผู้กระทำความผิดและผู้ได้รับความเดือดร้อนจากการกระทำของผู้กระทำความผิด ก็จะต้องถูกนำเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมเพื่อหาทางออกของปัญหาผ่านคนกลางของรัฐนั้นคือ ศาล (Court) มิฉะนั้นแล้วหากกระบวนการยุติธรรมและกฎหมายไม่สามารถบังคับใช้ทุกคนได้อย่างเท่าเทียม ความวุ่นวายหรือความไม่สงบอาจเกิดขึ้นในรัฐ และอาจทำให้เกิดคำถามขึ้นถึงประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรมจากคนในสังคม ดังเช่นในบริบทสังคมไทยในปัจจุบัน สังคมได้เกิดคำถามต่อกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในทำนองว่า คุณมีไว้ซึ่งคนจน? เงินหรืออำนาจสามารถเอาชนะกระบวนการยุติธรรมและกฎหมายได้? คำถามที่เกิดขึ้นเหล่านี้เป็นสิ่งที่สื่อถึงความไม่เที่ยงธรรมของกระบวนการยุติธรรมไทยที่มีลักษณะของการเอื้อเฟื้อหรือให้ประโยชน์แก่คนรวย ทำให้กระบวนการยุติธรรมและกฎหมายถึงไม่สามารถที่จะเอาผิดผู้กระทำความผิดที่เป็นกลุ่มคนเหล่านี้ได้ การมีประสิทธิภาพของกฎหมายที่ขาดประสิทธิภาพหรือความจริงแล้วนั้นยังคงมีปัจจัยอื่นแอบแฝงที่ทำให้ประสิทธิภาพของกฎหมาย กระบวนการยุติธรรมทางอาญา หรือการบังคับใช้กลไกต่าง ๆ ขาดประสิทธิภาพไป

บทความนี้จึงจะต้องการที่จะอภิปรายและวิเคราะห์ถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของกฎหมาย กระบวนการยุติธรรมทางอาญา ในการบังคับใช้กับผู้กระทำความผิดที่เป็นคนรวย ที่ส่งผลให้มีประสิทธิภาพลดลง โดยพิจารณาในขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรมและกฎหมายที่มีส่วนเกี่ยวข้อง เพื่อแสดงให้เห็นปัจจัยที่เข้ามามีส่วนในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในการบังคับใช้กับคนรวย เพื่อให้ผู้อ่านได้ร่วมครุ่นคิดว่า การแก้ปัญหากระบวนการยุติธรรมทางอาญาในการบังคับใช้กับคนรวยควรมีลักษณะและเป็นไปในทิศทางใดบ้าง

เสียงสะท้อนของคนในสังคมต่อกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

การตัดสินหรือยอมรับว่ากระบวนการยุติธรรมในประเทศใดมีประสิทธิภาพ เพียงตรงหรือไม่นั้น เสียงสะท้อนของคนในสังคมอาจเป็นสิ่งที่สามารถใช้วิเคราะห์ถึงความเชื่อมั่นของคนในสังคมต่อกระบวนการยุติธรรมได้ไม่มากนักน้อย เช่นเดียวกับ กระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทยนั้น ที่ได้ถูกสังคมตั้งคำถามอย่างมากถึงความเที่ยงตรง ความยุติธรรมและความเสมอภาคในการบังคับใช้กฎหมาย จนเกิดเป็นวาทกรรม “คุณมีไว้ซึ่งคนจน” หรือวลีที่ว่า “นับถือเงินทอง ยกย่องอำนาจ” วาทกรรมและวลีดังกล่าวเป็นการเสียดสีกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ในลักษณะของการมองว่า คุณมีไว้ซึ่งแต่คนจนที่กระทำความผิด คนรวยทำผิดไม่ต้องติดคุก หรือในลักษณะของการยอมรับการมีอำนาจของบุคคล นอกจากนี้คนในสังคมก็ได้มีการเปรียบเทียบการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องในขั้นตอนกระบวนการยุติธรรมในการบังคับใช้กฎหมาย ในกรณีที่มีการกระทำความผิดเกิดขึ้นระหว่างการกระทำความผิดของคนรวยกับคนจน ซึ่งในหลายคดีที่มีความใกล้เคียงในลักษณะของการกระทำความผิด การกระทำความผิดของคนจนมักจะถูกดำเนินคดีอย่างรวดเร็วจนบางครั้งได้เกิดข้อผิดพลาดในการดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดที่เป็นคนบริสุทธิ์ หรือแพะ แต่ขณะที่การดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดที่เป็นคนรวยกลับมีระยะเวลาที่ยาวนานกว่า แต่ถึงกระนั้นการเปรียบเทียบดังกล่าวก็ยังไม่สามารถที่จะตัดสินได้ทีเดียวว่ากระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทยมีลักษณะของการเลือกบังคับใช้ เนื่องจากความยากง่ายในการดำเนินคดียังคงเป็นปัจจัยที่อาจส่งผลกระทบต่อระยะเวลาในขั้นตอนกระบวนการยุติธรรม แต่การเกิดเสียงสะท้อนและการตั้งคำถามดังกล่าวย่อมแสดงให้เห็นถึงความไม่เชื่อมั่นในต่อประสิทธิภาพในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทย ขั้นตอนกระบวนการยุติธรรม กฎหมาย หรือ ปัจจัยใดที่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพการบังคับใช้กฎหมายหรือการทำให้กฎหมายขาดประสิทธิภาพเมื่อต้องบังคับใช้กับคนรวยจนนำไปสู่การตั้งคำถามของคนในสังคม

กระบวนการยุติธรรมทางอาญา

กระบวนการยุติธรรมทางอาญา (Criminal Justice) คือ กระบวนการเกี่ยวกับการรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคม (สำนักงานกิจการยุติธรรม, 2554) กระบวนการยุติธรรมอาญานั้นถือได้ว่า เป็นสิ่งสำคัญในการอยู่ร่วมกันในสังคมอีกทั้งยังเป็นกระบวนการในการป้องกันอาชญากรรมหรือการป้องกันกระทำการอันฝ่าฝืนในสังคมอีกทางหนึ่งด้วย ในขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรมทางอาญานั้น จะเริ่มจากการที่มีผู้กระทำความผิดเกิดขึ้นและมีผู้ได้รับความเสียหายจากการกระทำดังกล่าว ผู้เสียหายจึงได้มีการร้องทุกข์กล่าวโทษแก่เจ้าพนักงานตำรวจผู้มีอำนาจในการรับเรื่องร้อง

ทุกซ์ เมื่อมีการรับเรื่องร้องทุกข์จากผู้เสียหายแล้วก็จะเป็นการเริ่มต้นเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมตามขั้นตอนทางกฎหมาย โดยจะเข้าสู่ขั้นตอนการสืบสวนสอบสวนเพื่อเก็บรวบรวมพยานหลักฐาน โดยในขั้นตอนนี้ถือว่าเป็นขั้นตอนที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากหากการสืบสวนและสอบสวนเป็นไปด้วยการปฏิบัติงานที่มีประสิทธิภาพ อาจทำให้สังคมทราบถึงสาเหตุของการกระทำความผิดที่เกิดขึ้น และนำไปสู่การช่วยกันป้องกันหรือหาทางยับยั้งการกระทำความผิดไม่ให้เกิดขึ้นอีก อีกทั้งยังสามารถเอาผิดกับผู้ที่กระทำความผิดได้ โดยในการสืบสวนสอบสวนนั้น เจ้าหน้าที่ตำรวจมีใช้หน่วยงานเดียวที่มีอำนาจในการกระทำความผิดกล่าว กรมสอบสวนคดีพิเศษ (DSI) คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.) คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตในภาครัฐ (ป.ป.ท.) และหน่วยงานอื่น ๆ ที่กฎหมายให้อำนาจไว้ก็สามารถดำเนินการสืบสวนสอบสวนได้ตามขอบเขตที่กฎหมายบัญญัติให้อำนาจไว้ ซึ่งอาจเป็นลักษณะของความผิดเกี่ยวกับการประทุมิชอบในหน้าที่ของข้าราชการ นักการเมือง เป็นต้น เมื่อการสืบสวนสอบสวนและเก็บรวบรวมพยานหลักฐานเสร็จสิ้น เจ้าหน้าที่ตำรวจจะต้องส่งเรื่องไปยังพนักงานอัยการ พร้อมความเห็นอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น มีความเห็นควรสั่งฟ้อง หรือมีความเห็นควรไม่สั่งฟ้อง เป็นต้น พนักงานอัยการจะทำการตรวจสอบสำนวนเอกสารพยานหลักฐานอีกชั้นหนึ่งก่อนยื่นฟ้องต่อศาล ซึ่งหากพนักงานอัยการเห็นว่าพยานหลักฐานที่พนักงานสอบสวนเก็บรวบรวมมานั้นไม่เพียงพอที่จะขอให้เจ้าพนักงานสอบสวนมีการเก็บรวบรวมพยานหลักฐานเพิ่มเติมได้ นอกจากนี้เมื่อมีการยื่นฟ้องต่อศาลแล้วนั้น ศาลจะประทับรับฟ้องโดยทันทีไม่ได้ ศาลจะต้องไต่สวนมูลฟ้องคดีก่อนว่าคดีมีมูลหรือควรรับฟ้องหรือไม่ ในขั้นตอนการพิจารณาของศาลนั้น ศาลจะกระทำการตรวจสอบอำนาจการฟ้องว่าผู้ฟ้องมีอำนาจฟ้องได้หรือไม่ และตรวจสอบว่าคดีมีมูลหรือไม่ ในกรณีที่ศาลมีคำสั่งยกฟ้องจะถือว่าคดีนั้นเป็นอันสิ้นสุดไป แต่หากศาลเห็นว่าผู้ฟ้องเป็นผู้มีอำนาจฟ้อง (สมชาติ พงษ์พัฒนาศิลป์, 2560) และคดีมีมูล ศาลก็จะมีคำสั่งประทับรับฟ้อง ก็จะเข้าสู่กระบวนการพิจารณาของศาลต่อไป ผู้ถูกฟ้องในฐานะจำเลยก็จะได้รับสิทธิบางประการ อาทิเช่น สิทธิในการร้องขอให้มีการปล่อยตัวชั่วคราวหรือประกันตัว สิทธิในการร้องขอความหรือหาความหมายเองเพื่อต่อสู้คดี การพิจารณาของศาลในคดีอาญานั้น จะถือหลักการให้ความคุ้มครองแก่จำเลยก่อน เนื่องจากกระบวนการพิจารณาคดีอาญาของประเทศไทยนั้นใช้ระบบกล่าวหา กล่าวคือ ฝ่ายหนึ่งกล่าวหาว่าอีกฝ่ายหนึ่งกระทำความผิด จึงต้องมีการคุ้มครองจำเลยหรือผู้ถูกกล่าวหา โดยจะมีการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือผู้กระทำความผิดเป็นผู้บริสุทธิ์ (ชยาธร ฉียบแหลม, 2560) ซึ่งเป็นไปตามหลัก Due Process ที่

มุ่งเน้นที่จะให้ความเป็นธรรมและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้ที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดก่อนที่จะศาลจะตัดสิน นอกจากนี้ ศาลจะตัดสินหรือมีคำพิพากษาในคดีความใด โดยที่ยังคงมีข้อสงสัยไม่ได้ เนื่องจากกฎหมายกำหนดว่า ศาลจะมีคำพิพากษาลงโทษได้ก็ต่อเมื่อแน่ใจว่ามีการกระทำความผิดจริงและจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดนั้น หากมีความสงสัยตามสมควรว่าจำเลยได้กระทำความผิดหรือไม่ ให้ยกประโยชน์แห่งความสงสัยนั้นให้จำเลย (สมชาติ พงษ์พัฒนาศิลป์, 2560) ซึ่งเป็นการคุ้มครองมิให้มีการลงโทษผู้ที่มีได้เป็นผู้กระทำความผิดจริง ภายหลังจากพิจารณาดีของศาลเสร็จสิ้นศาลจะมีคำพิพากษาอย่างใดอย่างหนึ่งไม่ว่าจะเป็นการยกฟ้อง หรือตัดสินลงโทษออกมา เป็นต้น หากศาลมีคำพิพากษาตัดสินลงโทษจำคุก ผู้กระทำความผิดก็จะถูกนำตัวเข้าสู่เรือนจำต่อไป

ปัญหาในเชิงขั้นตอนกระบวนการกับการบังคับใช้

กระบวนการยุติธรรมทางอาญาก็มีขั้นตอนที่ชัดเจนและยุติธรรมแก่ทุกคน แต่อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาในเชิงปฏิบัติแล้ว กลับพบว่าในขั้นตอนการปฏิบัติได้เกิดปัญหาและเป็นช่องว่างหรือโอกาสในการนำไปใช้เพื่อแสวงหาประโยชน์ ซึ่งการใช้ประโยชน์นั้นไม่ได้เป็นการใช้ประโยชน์จากผู้กระทำความผิดที่เป็นคนรวยเพียงอย่างเดียว เจ้าหน้าที่รัฐที่เกี่ยวข้องในขั้นตอนกระบวนการยุติธรรมดังกล่าวบางคนก็แสวงหาประโยชน์จากช่องว่างในขั้นตอนการปฏิบัติ

กฎหมายจะขาดประสิทธิภาพเมื่อเงินเดินเข้ามา

การสืบสวนสอบสวนในชั้นพนักงานสอบสวนนั้นถือว่าเป็นขั้นตอนที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากเป็นขั้นตอนที่ต้องเก็บรวบรวมพยานหลักฐานต่าง ๆ ซึ่งล้วนแต่ส่งผลต่อการดำเนินคดีรวมไปถึงการมีผลต่อการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในขั้นตอนต่อไป จนถึงการศึกษาของศาล การทำหน้าที่ของเจ้าพนักงานสอบสวนสืบสวนในการเก็บรวบรวมพยานหลักฐานนั้น มีความเป็นอิสระในการทำงาน กล่าวคือ พนักงานอัยการ ศาล หรือบุคคลอื่นไม่สามารถที่จะเข้ามาเกี่ยวข้องได้ ซึ่งการเป็นอิสระดังกล่าวทำให้บางครั้งการทำงานของเจ้าหน้าที่ขาดประสิทธิภาพ เนื่องจากไม่มีผู้เข้ามาช่วยควบคุมดูแลในการเก็บรวบรวมพยานหลักฐาน และอาจเป็นช่องทางในการให้ประโยชน์ของผู้กระทำความผิดที่เป็นคนรวย หรือเป็นการเสนอผลประโยชน์จากเจ้าหน้าที่เอง การเกิดขึ้นของพฤติกรรมดังกล่าวนี้ Van klaveren ได้กล่าวไว้ว่า “การที่ข้าราชการมีอำนาจหน้าที่ข้าราชการย่อมมีการใช้อำนาจที่มีขอบให้ได้มาซึ่งเงินอื่น ที่นอกเหนือจากเงินเดือนซึ่งเป็นรายได้ประจำ” เงินจึงเป็นสิ่งที่เข้ามามีบทบาทและเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในกระบวนการยุติธรรม การพูดคุยกับเจ้าหน้าที่ตำรวจท่านหนึ่งในประเด็นการมีบทบาทของเงินในชั้นพนักงาน

สอบสวนนั้น พบว่า ท่านเองก็ให้ความเห็นในทำนองที่ว่า คนรวยที่กระทำความผิดอาจเสนอผลประโยชน์แก่เจ้าหน้าที่ หรือ เจ้าหน้าที่อาจขอผลประโยชน์เพื่อแลกกับการช่วยเหลือในเรื่องคดีความ โดยการช่วยเหลืออาจมาในลักษณะของการทำลายพยานหลักฐาน การสร้างหลักฐานเท็จ หรือการเก็บรวบรวมพยานหลักฐานที่ไม่ครบถ้วน ทำให้เมื่อเจ้าพนักงานทำสำนวนคดีความเสร็จและส่งต่อไปให้พนักงานอัยการเพื่อตรวจสอบและมีความเห็นว่าควรส่งฟ้องหรือไม่นั้น เมื่อพนักงานอัยการตรวจสอบแล้วพบว่าพยานหลักฐานนั้นไม่เพียงพอที่จะยื่นฟ้องต่อศาล พนักงานอัยการอาจให้ความเห็นให้เจ้าพนักงานสอบสวนไปเก็บรวบรวมพยานหลักฐานเพิ่มเติมหรือมีความเห็นไม่ส่งฟ้องก็ได้ ถึงแม้ว่าพนักงานอัยการมีความเห็นส่งฟ้อง แต่การที่หลักฐานไม่เพียงพอหรือหลักฐานดังกล่าวไม่ชี้ชัดว่าใครเป็นผู้กระทำความผิด ศาลท่านย่อมมีความเห็นยกฟ้อง เนื่องจากพยานหลักฐานไม่ปรากฏแน่ชัดว่าบุคคลใดเป็นผู้กระทำความผิด แต่ถึงกระนั้นแม้ว่าเงินเข้ามามีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรมแต่เงินก็ยังคงมีใช้ปัจจัยเดียวที่เข้ามาส่งผลต่อกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในการศึกษาพบว่าปัจจัยด้านอำนาจ ปัจจัยด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ล้วนเข้ามามีบทบาทและทำให้ประสิทธิภาพการบังคับใช้กฎหมาย การดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดที่เป็นคนรวยมีประสิทธิภาพลดลง

อำนาจอยู่เหนือกฎหมาย

ปัจจัยด้านอำนาจ ถือเป็นอีกปัจจัยที่ผู้เขียนมองว่ามีอิทธิพลและส่งผลต่อการดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดที่เป็นคนรวย เนื่องจากในสังคมไทยปัจจุบันนั้นการที่บุคคลใดมีอำนาจในการออกคำสั่งที่เป็นไปในลักษณะของการให้คุณหรือให้โทษแก่ผู้ที่อยู่ใต้การบังคับบัญชา ย่อมก่อให้เกิดความรู้สึกกลัว หรือเกรงใจขึ้น ทำให้การบังคับใช้กฎหมายในบางครั้งมีลักษณะการปฏิบัติที่แตกต่างออกไปหรือมีประสิทธิภาพที่ลดลง และส่งผลให้ประสิทธิภาพในขั้นตอนกระบวนการยุติธรรมทางอาญา การรวบรวมหลักฐานหรือการให้ความเห็นส่งฟ้องขาดประสิทธิภาพไป ดังเช่น การให้สัมภาษณ์ของนายรักเกียรติ สุขธนะ หรืออดีตพระรักเกียรติ ซึ่งเป็นอดีตรัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุข ได้ถูกศาลตัดสินในคดีทุจริตราคากลางยากระทรวงสาธารณสุข (งามพรรณ เวชชาชีวะ, 2558) โดยในตอนนั้นนายรักเกียรติได้หลบหนีไม่ไปฟังคำพิพากษาของศาลซึ่งการหลบหนีนั้นไม่ได้หนีไปต่างประเทศ ยังคงมีการใช้ชีวิตในเมืองไทย ซึ่งนายรักเกียรติ ก็ยอมรับว่ามีคนพบเห็นตน และได้มีการไปแจ้งยังเจ้าหน้าที่ตำรวจเพื่อให้นำจับกุม แต่เจ้าหน้าที่ตำรวจก็มีความเกรงใจไม่กล้ามา

จับกุมเนื่องจากเห็นว่านายรักเกียรติเป็นถึงอดีตรัฐมนตรี นายตำรวจจึงได้ไปบอกเพียงให้นายรักเกียรติหลบๆหนีๆในเวลาตำรวจมา

อย่างไรก็ตามแม้ปัจจัยด้านอำนาจจะส่งผลต่อการทำให้การปฏิบัติหน้าที่หรือการบังคับใช้กฎหมายมีประสิทธิภาพลดลง แต่ขณะเดียวกัน อำนาจก็มีส่วนช่วยให้การบังคับใช้กฎหมายให้มีประสิทธิภาพเพิ่มมากขึ้น กล่าวคือ ผู้กระทำความผิดที่เป็นคนรวยก็สามารถอุทธรณ์การยุติธรรมเอาผิดได้ ดังเช่น กรณีของนายชววิทย์ที่ถูกศาลตัดสินความผิดฐานทำให้เสียทรัพย์, บุกรุกในเวลากลางคืน และกักขังหน่วงเหนี่ยวข่มขืนใจให้บุคคลปราศจากเสรีภาพ ซึ่งในคดีของนายชววิทย์นั้นจะเป็นตัวอย่างที่การแสดงให้เห็น ถึงบทบาททางอำนาจต่อกระบวนการยุติธรรมอย่างชัดเจน ทั้งในด้านที่ทำให้การบังคับใช้กฎหมายมีประสิทธิภาพที่เพิ่มขึ้นและในด้านที่ทำให้การบังคับใช้กฎหมายมีประสิทธิภาพที่ลดลง จากคำสัมภาษณ์ของนายชววิทย์ (ชววิทย์ กมลวิศิษฎ์, 2560) ในหนังสือเล่มนี้คุณนั้น ทำให้สามารถวิเคราะห์ได้ว่า ชววิทย์เองในขณะที่ตำรวจออกหมายจับ ชววิทย์อยู่ต่างประเทศ แต่มีนายตำรวจที่รู้จักส่งข่าวไปบอกและพากลับประเทศด้วยช่องทางพิเศษจึงทำให้ยังไม่ถูกจับที่สนามบิน นอกจากนี้นายชววิทย์ยังได้กล่าวว่า ตนได้เคลียร์กับผู้มีอำนาจแล้วมีการตกลงเปิดไฟเขียวเรียบริ้อยในเรื่องของคดี ทำให้เห็นว่าชววิทย์มีการใช้อำนาจในการเคลียร์เรื่องคดีความ แต่อย่างไรก็ตามคดีของนายชววิทย์ถูกให้ความสนใจโดย นายทักษิณ ชินวัตร ซึ่งเป็นนายกรัฐมนตรีในขณะนั้น และให้ความสนใจในคดีดังกล่าว ทำให้เจ้าหน้าที่ตำรวจต้องปฏิบัติหน้าที่อย่างระมัดระวังและนำไปสู่การจับกุมนายชววิทย์ในที่สุด ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ในมุมมองปัจจัยด้านอำนาจก็ทำให้กฎหมายขาดประสิทธิภาพแต่อีกมุมมองอำนาจก็ทำให้กฎหมายมีประสิทธิภาพซึ่งขึ้นอยู่กับผู้มีอำนาจว่าจะใช้อำนาจไปในทิศทางไหน ปัจจัยด้านอำนาจจึงมีลักษณะที่เป็นทั้งคุณและโทษ ขึ้นอยู่กับผู้ใช้อำนาจจะไปใช้ในทิศทางไหน ในกระบวนการยุติธรรม ปัจจัยอำนาจจึงเป็นอีกปัจจัยที่สำคัญต่อกระบวนการยุติธรรมและทำให้การบังคับใช้กับคนรวยมีประสิทธิภาพที่แตกต่างออกไป

ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลทำให้กฎหมายลดความน่ากลัว

การที่สังคมไทยนั้นเป็นสังคมที่มีวัฒนธรรมที่เป็นระบบอุปถัมภ์ มีลักษณะของการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่เกิดขึ้นนั้นอาจเป็นลักษณะเพื่อนร่วมงาน เพื่อนร่วมหลักสูตร คนรู้จัก เป็นต้น โดยวัฒนธรรมดังกล่าวนี้มีใช่เรื่องเสียหายอะไร อีกทั้งยังเป็นเรื่องที่ดีที่ก่อให้เกิดความใกล้ชิด ความรักกลมเกลียวกัน นอกจากนี้สังคมไทยยังถูกสั่งสอนให้รู้จักการทดแทนบุญคุณ หรือคำกล่าวที่ว่า “บุญคุณต้องทดแทน” จึงเป็นการทำให้ระบบอุปถัมภ์ถูกฝังราก

ลึกลงไป ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ระบบอุปถัมภ์และความคิดเรื่องบุญคุณต้องทดแทนนั้นถูกปลูกฝังมาตั้งแต่เด็ก เช่น ความสัมพันธ์ในลักษณะเพื่อนร่วมชั้นเรียนโดยเพื่อนช่วยสอนการบ้าน เราเลยเลี้ยงขนมเพื่อนทดแทน เมื่อโตขึ้น การเกิดขึ้นของความสัมพันธ์มีความหลากหลายขึ้น ระบบอุปถัมภ์และการทดแทนบุญคุณก็เปลี่ยนรูปแบบไป อาทิ การใช้เส้นสายเข้าทำงาน การทดแทนบุญคุณจากขนมอาจเปลี่ยนเป็นในลักษณะของเงินหรือสิ่งมีค่า และในความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นของข้าราชการชั้นสูงหรือนักการเมือง อาจมาในรูปแบบการเข้าอบรมหลักสูตร ซึ่งผู้เข้าร่วมหลักสูตรอาจเป็นผู้พิพากษา นายทหารหรือนายตำรวจชั้นผู้ใหญ่ เป็นต้น ทำให้มีการทำความรู้จักและสร้างสายสัมพันธ์ซึ่งกัน และที่สำคัญการได้เป็นประธานรุ่นนั้น จะได้รับการยอมรับจากบุคคลอื่นในรุ่น หากมีปัญหาหรือมีคดีความ การเข้าพบหรือขอคำปรึกษาจากบุคคลอื่นซึ่งเป็นเพื่อนร่วมรุ่นนั้นสามารถทำได้ง่าย และเมื่อเวลาผ่านไปความสัมพันธ์ในระบบอุปถัมภ์ถูกนำมาใช้เพื่อแสวงหาผลประโยชน์หรือมีผลประโยชน์เข้ามาเกี่ยวข้อง เมื่อผลประโยชน์นั้นเกิดขึ้นในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ย่อมทำให้ประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรมแปรเปลี่ยนไปจากที่ควรจะเป็น การร้องขอให้ช่วยเหลือในเรื่องคดีความ การล้มคดี หรือหากเป็นคดีที่หลักฐานมัดตัวแน่น หลักฐานมีความชัดเจน ก็อาจเป็นการช่วยเหลือในด้านการลวงรู้ข้อมูลหรือการวิเคราะห์คำตัดสินล่วงหน้า ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่ทำให้ประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรมลดลงและก่อให้เกิดการตั้งคำถามของสังคม ผู้เขียนขอแสดงภาพให้เห็นได้ชัดเจนขึ้น โดยยกตัวจากคดีความผิดของนักการเมืองคนหนึ่งโดยศาลได้ตัดสินว่ามีความผิดไปแล้ว ซึ่งความผิดดังกล่าวเป็นการใช้อำนาจหน้าที่โดยมิชอบในการกว้านซื้อที่ดิน ออกโฉนดกรรมสิทธิ์ที่ดินในบริเวณพื้นที่สมุทรปราการที่กำลังจะมีโครงการก่อสร้างบ่อบำบัดน้ำเสีย ซึ่งเป็นลักษณะของการใช้อำนาจโดยมิชอบ จนประชาชนในพื้นที่ผู้ได้รับผลกระทบได้เข้าร้องเรียนกับคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.) ซึ่งภายหลังการยื่นฟ้องต่อศาลในวันที่ศาลจะตัดสิน นักการเมืองคนดังกล่าวได้ให้สัมภาษณ์กับสื่อมวลชนท่านหนึ่งขณะหลบหนีอยู่ต่างประเทศว่า “ในวันที่ศาลนัดอ่านคำพิพากษานั้นตนเองได้กำลังเดินทางไปฟังคำพิพากษาแต่ได้มีโทรศัพท์โทรเข้ามาบอกว่า อย่าไปเลย ไม่รอดแน่นอน ทำให้ตนตัดสินใจขับรถกลับแล้วหลบหนีไปยังนอกประเทศ” จากตัวอย่างนี้เป็นเพียงส่วนหนึ่งที่เกิดขึ้นจริงในสังคมไทยและเกิดกับกระบวนการยุติธรรมและเป็นภาพที่ชัดเจนที่แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่ทำให้ประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรมในสายตาสังคมลดลง ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลจึงเป็นสิ่งที่อยู่ในสังคมไทยทุกระดับไม่ว่าจะเป็นโรงเรียน มหาวิทยาลัย หรือการทำงาน ซึ่งเป็นไปตามทฤษฎีอุปถัมภ์ ที่มองว่า

เป็นความสัมพันธ์ในลักษณะต่างตอบแทน เป็นการพึ่งพาอาศัยกันในกลุ่มพวกพ้อง ซึ่งส่งผลให้เกิดการคอร์รัปชันในการใช้อำนาจโดยมิชอบได้ง่าย ดังนั้นจึงทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลเป็นอีกปัจจัยที่ส่งผลต่อกระบวนการยุติธรรมและกฎหมายในการที่นำคนผิดมาลงโทษ

ปัญหาในเชิงกฎหมาย

จากขั้นตอนกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ในทางปฏิบัตินั้น จะยึดถือหลักสิทธิและเสรีภาพของผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดซึ่งหลักดังกล่าว คือหลักแนวคิดเรื่องความบริสุทธิ์ของผู้ถูกกล่าวหา กับหลักการให้ประกันตัว เนื่องจากรัฐจะนำตัวผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดมาควบคุมตัวโดยปราศจากเหตุผลอันควรหรือนานเกินกว่าเหตุไม่ได้ และเป็นสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาที่มีสิทธิที่จะต่อสู้ได้อย่างเต็มประสิทธิภาพและยังเป็นการให้ความคุ้มครองแก่ผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดซึ่งหากมองจากหลักการดังกล่าวก็ดูเหมือนว่าเป็นหลักการที่ดี เนื่องจาก การเคารพสิทธิเสรีภาพของบุคคลนั้นถูกบัญญัติและกำหนดไว้ในกฎหมายรัฐธรรมนูญ อีกทั้งยังเป็นไปเพื่อความโปร่งใสและความยุติธรรมของกระบวนการ แต่อย่างไรก็ตามแม้ว่าหลักการดังกล่าวจะเป็นสิ่งที่ดีในกระบวนการยุติธรรม แต่ได้มีผู้ใช้ประโยชน์จากหลักการดังกล่าวไปในทางที่ผิด ซึ่งผู้กระทำผิดส่วนใหญ่ที่สามารถใช้ประโยชน์ได้ก็มักจะเป็นกลุ่มคนรวย หรือคนที่รู้และเข้าใจในตัวของกฎหมาย

หลักแห่งความบริสุทธิ์

กฎหมายรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 29 ได้วางหลักไว้ว่า “บุคคลไม่ต้องรับโทษอาญา เว้นแต่ได้กระทำการอันกฎหมายที่ใช้อยู่ในเวลาที่กระทำนั้นบัญญัติเป็นความผิดและกำหนดโทษไว้ และโทษที่จะลงแก่บุคคลนั้นจะหนักกว่าโทษที่บัญญัติไว้ในกฎหมายที่ใช้อยู่ในเวลาที่กระทำความผิดมิได้ ในคดีอาญา ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด และก่อนมีคำพิพากษา อันถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลใดได้กระทำความผิด จะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้” (ชยาธร เฉียบแหลม, 2560) จากบทบัญญัติดังกล่าวในรัฐธรรมนูญ ทำให้เห็นถึงหลักของกฎหมายอาญาที่เป็นหลักในการกำหนดว่า หากยังไม่มีคำพิพากษาอันถึงที่สุดว่าบุคคลใดได้กระทำความผิด จะให้ถือว่าบุคคลนั้นเป็นผู้บริสุทธิ์และจะปฏิบัติเสมือนว่าบุคคลนั้นกระทำความผิดไม่ได้ ซึ่งเป็นหลักที่ให้ความคุ้มครองผู้ต้องหาหรือผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิด ซึ่งเป็นไปตามหลัก Due Process หรือ ทฤษฎีความชอบด้วยกระบวนการทางกฎหมาย ที่เน้นการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของบุคคลไม่ให้ถูกละเมิดหากไม่เป็นไปตามที่กฎหมายกำหนด นอกจากนี้ในขั้นตอนกระบวนการยุติธรรม ผู้ต้องหาหรือผู้ต้องสงสัยสามารถใช้สิทธิที่ตนเอง

มีตามกฎหมาย เช่น สิทธิในการขอประกันตัว สิทธิในการขอลาย หรือสิทธิต่าง ๆ ที่ผู้ต้องหาหรือผู้ต้องสงสัยสามารถมีสิทธิได้ตามกฎหมายซึ่งกำหนดไว้

การขอประกันตัวนั้นโดยหลักแล้วศาลจะพิจารณาให้ประกันตัวโดยมีการวางหลักทรัพย์ หรือไม่มีหลักทรัพย์ก็ยอมทำได้ตามความเห็นสมควรของศาล ซึ่งหากศาลมีความเห็นให้มีการวางหลักทรัพย์เป็นหลักในการประกันตัว ผู้ขอประกันตัวต้องนำหลักทรัพย์มาวางต่อศาลเพื่อเป็นหลักประกันที่จะไม่หลบหนี อย่างไรก็ตาม ตามข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์วิธีการและเงื่อนไขเกี่ยวกับการเรียกประกันหรือหลักประกันในการปล่อยตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา ได้กำหนดให้ บุคคลซึ่งมีตำแหน่งต่อไปนี้สามารถใช้ตำแหน่งในการเป็นหลักประกันแทนเงินหรือหลักทรัพย์ในการประกันตัวได้ ตามแต่ตำแหน่งที่กำหนดให้แทนหลักทรัพย์ในการประกันได้ จำนวนกี่บาท ซึ่งประกอบไปด้วย ข้าราชการ ข้าราชการบำนาญ สมาชิกรัฐสภา ผู้บริหารราชการท้องถิ่น สมาชิกสภาท้องถิ่น พนักงานองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น พนักงานรัฐวิสาหกิจ ผู้บริหารพรรคการเมือง ทนายความ เป็นต้น จึงทำให้บุคคลซึ่งประกอบอาชีพดังกล่าวมีความได้เปรียบในเรื่องหลักประกันในกรณีที่ได้ความผิดและต้องการที่จะประกันตัว

กฎหมายรัฐธรรมนูญ (Constitution) และหลัก Due Process จึงเป็นหลักที่ทำให้การคุ้มครองแก่บุคคลเพื่อให้มีการละเมิดสิทธิ แต่อย่างไรก็ตามกฎหมายรัฐธรรมนูญ และหลัก Due Process กลับเป็นสิ่งที่เสียเปรียบสองคม เนื่องจากแม้ว่าจะเป็นหลักกฎหมายที่ทำให้การคุ้มครองผู้ต้องหาหรือผู้ต้องสงสัยว่ากระทำผิดแล้วนั้น แต่ ก็ได้มีผู้ใช้ประโยชน์จากกฎหมายดังกล่าวให้เกิดประโยชน์แก่ตนเอง ซึ่งสิ่งที่พบเห็นได้ชัดเจนคือการหลบหนีภายหลังการประกันตัว คือการที่บุคคลใดซึ่งถูกสงสัยว่าเป็นผู้กระทำความผิด ได้ขอใช้สิทธิในการประกันตัวโดยการวางหลักทรัพย์ตามที่ศาลมีคำสั่ง และภายหลังการประกันตัวบุคคลดังกล่าวได้หลบหนีโดยยอมให้ศาลยึดเงินประกันตัว แม้ว่าเงินประกันตัวจะเป็นจำนวนมากก็ตาม ดังเช่น กรณีของนางสาวยิ่งลักษณ์ ซึ่งมีเงินวางประกันตัวสูงถึง 30 ล้านบาท หรือในกรณีของนายสมชาย คุณปลื้ม เป็นต้น การหลบหนีภายหลังการได้รับการประกันตัวจึงเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นกับผู้กระทำความผิดหรือเป็นผู้ต้องสงสัยว่ากระทำความผิด ซึ่งมีฐานะทางการเงินที่ดี เนื่องจากบุคคลเหล่านี้จะไม่สนใจเงินวางประกันแม้จะถูกยึดภายหลังการหลบหนีก็ตาม หลักกฎหมายดังกล่าวจึงเปรียบเสมือนสิ่งที่ให้คุณและให้โทษแก่กระบวนการยุติธรรมทางอาญา

การยกประโยชน์แห่งความสงสัย (in dubio pro reo)

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 227 บัญญัติไว้ว่า “ให้ศาลใช้ดุลพินิจวินิจฉัยชี้ว่าหน้าพยานหลักฐานทั้งปวง อย่าพิพากษาลงโทษจนกว่าจะแน่ใจว่ามีการกระทำความผิดจริง และจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดนั้น เมื่อมีความสงสัยตามสมควรว่าจำเลยได้กระทำความผิดหรือไม่ ให้ยกประโยชน์แห่งความสงสัยนั้นให้จำเลย” จากหลักของกฎหมายดังกล่าว เป็นหลักที่ต้องการเน้นให้การตัดสินหรือมีคำพิพากษาของศาลนั้นจะต้องกระทำด้วยความรอบรอบและต้องปรากฏพยานหลักฐานที่แน่ชัดว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดจริง แต่หากพยานหลักฐานที่ปรากฏนั้นยังมีเหตุให้ควรสงสัยว่าจำเลยได้เป็นผู้กระทำความผิดจริงหรือไม่ หรือการกระทำความผิดนั้นได้เกิดขึ้นจริงหรือไม่ ศาลจะยกประโยชน์แห่งความสงสัยให้แก่จำเลย แต่การยกประโยชน์แห่งความสงสัยนั้นมิใช่ว่าเป็นเพียงการสงสัยธรรมดา หากแต่ต้องเป็นการสงสัยที่มีผลต่อคดีหรือการพิจารณาของศาล ซึ่งศาลได้อธิบายหลักไว้ดังนี้

“ในข้อบกพร่องของพยานหลักฐานโจทก์ที่ทำให้หน้าพยานคำพยานเลื่อนลอยไม่มั่นคงพอที่จะรับฟัง เป็นความจริงได้โดยสนิทใจ ส่วนข้อแตกต่างขัดแย้งกันในกรณีอื่นที่ไม่มีผลต่อการรับฟังข้อเท็จจริงตามคำพยาน หาเป็นข้อพิรุธอันจะเป็นเหตุให้ยกฟ้องโจทก์ไม่ เป็นต้นว่า ข้อแตกต่างผิดเพี้ยนกันในรายละเอียดปลีกย่อยอันเป็นพลความหรือข้อพิรุธที่ไม่เกี่ยวกับการรับฟังข้อเท็จจริงที่มุ่งจะพิสูจน์ว่าจำเลยมีผิดหรือบริสุทธิ์ย่อมไม่เป็นเหตุทำลายหน้าพยานหลักฐานของโจทก์” (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3042/2543) ซึ่งหลักดังกล่าว เป็นการให้ความคุ้มครองแก่จำเลย ไม่ให้มีการลงโทษจำเลยซึ่งอาจมิใช่ผู้กระทำความผิดจริง เมื่อหลักฐานนั้นไม่ชี้ชัดว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิด อย่างไรก็ตาม ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาโดยศาลยุติธรรมนั้น มีวิธีพิจารณาทางศาลเป็นระบบกล่าวหา ศาลจะทำการพิจารณาจากหลักฐานที่ฝ่ายโจทก์และจำเลยนำมาแสดง ซึ่งในคดีที่เป็นคดีของนครวัย ข้าราชการ นักการเมือง หรือคณะรัฐมนตรีนั้น บุคคลเหล่านี้เป็นผู้ที่มีความรู้ทางกฎหมายหรือมีเงินในการจ้างทนายที่มีประสบการณ์และความสามารถ ก็จะพยายามต่อสู้เพื่อให้ศาลเกิดความสงสัยในพยานหลักฐานจนเป็นเหตุให้มีการยกฟ้อง แต่ในปัจจุบันในคดีที่เป็นข้าราชการ นักการเมือง ได้มีการเปลี่ยนการพิจารณาในชั้นศาลเป็นระบบไต่สวน คือ จะไต่สวนจนกว่าจะได้ข้อสรุปอย่างใดอย่างหนึ่ง หากศาลเห็นว่ายังมีข้อสงสัยก็จะให้ไปหาพยานหลักฐานมาเพิ่มก็ได้ จะเห็นได้ว่า หลักการยกประโยชน์แห่งความสงสัยนั้นแม้ว่าจะเป็นหลักที่ให้การคุ้มครองแก่จำเลย ผู้ซึ่ง

อาจมิใช่ผู้กระทำความผิดตัวจริง แต่อย่างไรก็ตามผู้ที่กระทำผิดจริงก็พยายามใช้หลักกฎหมายดังกล่าวในการต่อสู้เพื่อให้ตนเองนั้นรอดพ้นจากการลงโทษ

นอกจากนี้การใช้ประโยชน์แห่งความสงสัยเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นตั้งแต่ในขั้นตอนการพิจารณาและการสืบสวน โดยในขั้นตอนการพิจารณาและการสืบสวนถือเป็นขั้นตอนที่สำคัญที่จะส่งผลต่อการฟ้องคดี เนื่องจาก ในขั้นตอนนี้หากมีการเก็บรวบรวมพยานหลักฐานที่ไม่แน่นอนหาซึ่งอาจเป็นเพราะความประมาทหรือความตั้งใจก็ตามย่อมส่งผลต่อรูปคดี ซึ่งในการสัมภาษณ์นายตำรวจท่านหนึ่งได้ให้ข้อมูลว่า ในคดีความที่เกิดขึ้นนั้น หากผู้กระทำความผิดมีความต้องการจะวิ่งเต้นล้มคดีนั้น (ไทยรัฐออนไลน์, 2561) ชั้นพนักงานสอบสวนถือว่ามีความสำคัญ เนื่องจากการขั้นตอนนี้เป็นขั้นตอนการเก็บรวบรวมหลักฐาน หากการเก็บรวบรวมหลักฐานไม่มีเพียงพอ อาจส่งผลให้พนักงานอัยการมีความเห็นว่ามีไม่ฟ้อง เนื่องจากพยานหลักฐานไม่ใช่ชี้ชัดว่าเป็นผู้กระทำความผิด ซึ่งการเก็บรวบรวมพยานหลักฐานนั้นบางครั้งอาจเป็นเพราะความประมาทของเจ้าหน้าที่ แต่บางครั้งก็เป็นไปด้วยความจงใจ นายตำรวจท่านหนึ่งได้อธิบายถึงกระบวนการล้มคดี โดยกล่าวว่า ในชั้นพนักงานสอบสวนมีขั้นตอนการทำลายหลักฐาน สร้างหลักฐานปลอม หรือเปลี่ยนแปลงพยานหลักฐานซึ่งส่งผลต่อรูปคดีซึ่งบางครั้งนั้น อาจส่งผลให้จากคนกระทำความผิดกลายเป็นคนบริสุทธิ์เนื่องจากไม่มีหลักฐาน นอกจากนี้หากผู้กระทำความผิดสามารถตกลงค่าสินไหมทดแทนกับผู้เสียหายได้ เรื่องอาจจบลงที่ชั้นพนักงานสอบสวน แม้ว่าบางความผิดในคดีอาญานั้นจะยอมความไม่ได้ก็ตาม สิ่งต่าง ๆ ที่กล่าวมาจึงทำให้เห็นถึงข้อเสียซึ่งเป็นอีกด้านหนึ่งของหลักการยกประโยชน์แห่งความสงสัยให้แก่จำเลย หลักดังกล่าวจึงถูกใช้เป็นเครื่องมือเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้กระทำความผิด จึงทำให้กระบวนการยุติธรรมทางอาญาเกิดความเสื่อมเสียและถูกติเตียนจากสังคม

เมื่อสังคมลืม กระบวนการนอกกฎหมายก็เริ่มขึ้น

ภาคสังคมหรือภาคประชาชนถือเป็นส่วนหนึ่งที่มีความสำคัญต่อกระบวนการยุติธรรม เนื่องจากในปัจจุบัน การเข้าถึงข้อมูลข่าวสารและการส่งต่อหรือเผยแพร่สามารถทำได้ง่ายและรวดเร็วกว่าในอดีต ซึ่งทำให้การติดตามหรือการเสนอข่าวที่เกี่ยวกับการกระทำผิดของคนร้ายหรือบุคคลอื่น สามารถกระทำได้อย่างรวดเร็วอีกทั้งเมื่อการกระทำผิดนั้นเป็นการกระทำที่เกิดจากผู้กระทำผิดที่เป็นคนรวย ย่อมได้รับความสนใจจากสังคมมากยิ่งขึ้น การได้รับความสนใจดังกล่าวจึงเปรียบเสมือนแรงกดดันที่มีต่อภาครัฐในการปฏิบัติหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรม ทำให้ภาครัฐหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องปฏิบัติหน้าที่อย่างตรงไปตรงมาและเป็นไปด้วยความ

รวดเร็ว เนื่องจากสังคมกำลังจับตามองและตั้งคำถามกับหน่วยของรัฐที่เกี่ยวข้องอยู่ตลอดเวลา การตั้งคำถามและการถูกพูดถึงของคนสังคมย่อมส่งผลให้ผู้นำหรือผู้ที่เกี่ยวข้อง มีการเร่งรัดไปยังผู้ปฏิบัติงานเพื่อหาคำตอบและนำตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษและยังเป็นการตอบคำถามแก่สังคมถึงประเด็นต่าง ๆ ด้วย แต่อย่างไรก็ตามการถูกพูดถึงของคนในสังคมหรือการนำเสนอข่าวของสื่อมวลชนนั้นบ่อยครั้งมันเป็นเพียงเวลาสั้นๆในช่วงที่กระแสมุ่งให้ความสนใจ แต่เมื่อเวลาเนิ่นนานไปการถูกพูดถึงและการนำเสนอข่าวย่อมลดน้อยลงไป และหากยังมีกระแสข่าวที่สังคมให้ความสนใจเกิดขึ้นใหม่ ย่อมส่งผลให้กระแสข่าวเดิมถูกลบเลือนหายไป ซึ่งการถูกลืมหรือถูกลบเลือนไปจากสังคมนั้น กลับเป็นโอกาสของผู้กระทำผิดที่อาศัยจังหวะดังกล่าวในการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งซึ่งส่งผลต่อการดำเนินคดีในกระบวนการยุติธรรม อาทิเช่น การวิ่งเต้น การลอบบี้ การใช้เงินในการติดสินบนเพื่อลบล้างคดี หรือการใช้อำนาจต่าง ๆ เป็นต้น ซึ่งทำให้ผู้กระทำผิดสามารถหลุดรอดจากขั้นตอนกระบวนการยุติธรรมไปได้ ส่งผลให้ท้ายที่สุดแล้วคนรวยที่กระทำความผิดก็สามารถรอดพ้นจากการถูกลงโทษไปได้

แนวทางแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น

1. การเพิ่มบทบาทของศาลในการพิจารณาคดีของศาลยุติธรรม การพิจารณาคดีของศาลยุติธรรมในปัจจุบันนั้นเป็นการใช้รูปแบบการพิจารณาแบบกล่าวหา ซึ่งเป็นหน้าที่ผู้กระทำผิดและผู้ได้รับความเสียหาย นำพยานหลักฐานมากล่าวหาต่อผู้หักล้างกัน โดยศาลทำหน้าที่เป็นคนกลางในการตัดสิน ไม่สามารถที่จะไปซักถามข้อสงสัยได้ จากบทความก็เห็นถึงขั้นตอนการทำหลักฐานที่ไม่สมบูรณ์ มีการเอื้อประโยชน์แก่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งทำให้ในการต่อสู้คดีเกิดความได้เปรียบเสียเปรียบโดยวิธีนอกกฎหมายขึ้น การเพิ่มบทบาทแก่ศาล ให้ศาลสามารถซักถามในประเด็นที่ศาลเกิดข้อสงสัยและเห็นว่าเป็นประโยชน์แห่งความยุติธรรม ซึ่งทำให้ผู้ที่ได้รับความเสียหายได้รับความยุติธรรมมากยิ่งขึ้นและอาจส่งผลให้ผู้กระทำผิดที่เป็นคนรวยได้รับโทษเพิ่มขึ้นไม่มากนักน้อย

2. รัฐและผู้เกี่ยวข้องต้องมีความจริงจังในการบังคับใช้กฎหมาย ในการศึกษาจะเห็นได้ว่าแม้เป็นคดีที่เป็นคนรวย แต่หากรัฐ หน่วยงานรัฐ หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐมีความจริงจังหรือเอาใจใส่ในการดำเนินคดี ผู้กระทำผิดก็สามารถถูกดำเนินคดีตามขั้นตอนกระบวนการยุติธรรม ซึ่งเป็นการแสดงให้เห็นถึงปัญหาอีกมุมหนึ่งว่าโดยรวมแล้วนั้นกฎหมายมีประสิทธิภาพที่เพียงพอในการเอาผิดแก่ผู้กระทำผิดทุกคน ทุกฐานะชนชั้น แต่การบังคับใช้กฎหมายกลับเป็นสิ่งที่ไม่เท่าเทียมกัน ผู้มีอำนาจบังคับใช้กฎหมายกลับเลือกปฏิบัติ ประกอบกับการมีผลประโยชน์แลกเปลี่ยนหรือปัจจัยอื่น

ใดทำให้การบังคับใช้กฎหมายไม่เกิดประสิทธิภาพแก่ผู้กระทำผิดที่เป็นคนรวย แต่หากรัฐมีความจริงจัง ไม่เลือกปฏิบัติ กฎหมายและขั้นตอนกระบวนการยุติธรรมก็จะสามารถนำผู้กระทำผิดที่เป็นคนรวยมาเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมและการพิจารณาลงโทษของศาลต่อไปได้

3. กลไกในการตรวจสอบ ในขั้นตอนการสอบสวนสืบสวนของพนักงานตำรวจนั้นเป็นการกระทำโดยอิสระ กล่าวคือ อำนาจของในการสอบสวนสืบสวนนั้นเป็นไปอย่างอิสระ เด็ดขาด และปราศจากการตรวจสอบจากองค์กรอื่นในกระบวนการยุติธรรม ทำให้ไม่เกิดการตรวจสอบหรือรับรู้การตรวจสอบว่าเป็นการกระทำที่บริสุทธิ์หรือไม่ หรือพยานหลักฐานนั้นมีการเปลี่ยนแปลง หรือมีความครบถ้วนหรือไม่ ซึ่งในข้อมูลที่ได้รวบรวมก็พบว่าชั้นพนักงานตำรวจมีการเปลี่ยนแปลงพยานหลักฐานในด้านต่าง ๆ ซึ่งส่งผลกระทบต่อคดี แม้ว่าในทางปฏิบัติหากพนักงานอัยการเห็นว่าหลักฐานไม่ครบถ้วน สามารถที่จะสั่งให้เจ้าหน้าที่ตำรวจมีการเก็บรวบรวมพยานหลักฐานเพิ่มเติมได้ตาม แต่ก็ต้องใช้เวลาที่เพิ่มขึ้น ซึ่งอาจส่งผลให้คดีไต่สวนกำหนดอายุการกักขังตัว หรือไต่สวนอายุความในการฟ้อง ซึ่งส่งผลให้ไม่สามารถดำเนินคดีได้หรือการดำเนินคดีนั้นเป็นไปอย่างไม่มีประสิทธิภาพ การให้พนักงานอัยการเข้ามามีส่วนรวมในการสอบสวนอาจทำให้ประสิทธิภาพในการสอบสวนและรวบรวมพยานหลักฐานมีประสิทธิภาพเพิ่มมากขึ้น อีกทั้งยังช่วยลดขั้นตอนการดำเนินคดี การประวิงเวลาของผู้กระทำผิดที่เป็นคนรวยลดน้อยลง ประกอบกับการใช้เงินหรือปัจจัยอำนาจอื่นใดในการชี้หน้าตำรวจก็เป็นไปได้ยากยิ่งขึ้น ทำให้สามารถนำคนรวยซึ่งเป็นผู้กระทำผิดเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมและลงโทษเพิ่มขึ้นได้ไม่มากนัก

4. การให้ความสำคัญกับภาคประชาชนและภาคสื่อมวลชน เนื่องจากพบว่าในปัจจุบันคดีที่ได้รับความสนใจจากประชาชนนั้น หน่วยงานภาครัฐจะมีการบังคับใช้กฎหมายที่มีประสิทธิภาพเพิ่มมากขึ้น มีการรวบรวมพยานหลักฐานและนำตัวคนผิดมาเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมอย่างรวดเร็ว นอกจากนี้การได้ที่ประชาชนให้ความสนใจยังเป็นการช่วยสอดส่องและติดตามการทำงานของหน่วยรัฐด้วยทางหนึ่งทำให้การใช้อำนาจไปในทางที่มีชอบซึ่งส่งผลร้ายต่อกระบวนการยุติธรรมย่อมทำได้ยากขึ้น

บทสรุป

กระบวนการยุติธรรมทางอาญานั้นแม้จะมีขั้นตอนที่ชัดเจนแต่ยังคงมีปัญหาสภาพการบังคับใช้ เมื่อถูกบังคับใช้กับบุคคลที่เป็นคนรวย เป็นนักการเมือง หรือเป็นผู้มีอำนาจต่าง ๆ การบังคับใช้กับคนเหล่านี้มักมีลักษณะที่มีประสิทธิภาพลดลงหรือเป็นประโยชน์ไปในทางใดทางหนึ่งแก่

ผู้กระทำความผิด ซึ่งปัญหาที่เกิดขึ้นนั้นได้มีปัจจัยต่าง ๆ เข้ามาเกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นปัจจัยในเรื่องของเงิน ปัจจัยในเรื่องของอำนาจของตัวบุคคลที่เป็นผู้กระทำความผิด หรือความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ผู้กระทำความผิดกับผู้ที่เกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรมในลักษณะของการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน การใช้ประโยชน์จากช่องว่างทางกฎหมาย ปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้ถูกนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์กับผู้กระทำความผิดที่เป็นคนรวยและส่งผลให้ประสิทธิภาพในการบังคับใช้นั้นลดลง อย่างไรก็ตามการจัดการกับปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรมทหาอาญานั้นอาจสามารถกระทำได้โดยการ เพิ่มบทบาทของศาลยุติธรรมในการพิจารณาพิพากษาคดี การที่รัฐควรที่จะมีความจริงจังในการบังคับใช้กฎหมายอย่างตรงไปตรงมาเพื่อไม่ให้เป็นที่เคลงใจของสังคม อีกทั้งการบังคับใช้กฎหมายอย่างจริงจังยังอาจส่งผลให้การกระทำความผิดในสังคมลดลงเนื่องจากผู้กระทำความผิดอาจมีความกลัวต่อกฎหมายเพิ่มมากขึ้น การมีกลไกการตรวจสอบที่มีความอิสระและจริงจังเพื่อให้งานนั้นมี ความโปร่งใส และที่สำคัญการให้ความสำคัญและพัฒนาบทบาทของภาคประชาชนและสื่อในการมีส่วนในการติดตามสอดส่องการทำงานของกระบวนการยุติธรรมและผู้กระทำความผิดที่เพิ่มมากขึ้น เพื่อช่วยกันเป็นหูเป็นตามิให้มีการกระทำอันไม่ถูกต้องเกิดขึ้นได้ สุดท้ายแล้วการรักษาหรือดำรงไว้ถึง ความศักดิ์สิทธิ์ของกฎหมาย เป็นหน้าที่ของคนทุกคน คนทุกคนควรที่จะช่วยกันรักษากฎหมายและปฏิบัติตามกฎหมายอย่างเคร่งครัดด้วยจิตสำนึกของบุคคลมิใช่เพื่อความรู้สึกของการถูกบังคับให้ต้องปฏิบัติ เพื่อช่วยกันให้กฎหมายมีความศักดิ์สิทธิ์และมีประสิทธิภาพในการบังคับใช้อย่างเท่าเทียม และเสมอภาคกับคนทุกคนตลอดไป

เอกสารอ้างอิง

- ชยาธร เถียบแหลม. (2560). รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 (ฉบับดัดขึ้นข้อความ). กรุงเทพฯ: นิติธรรม.
- ชูวิทย์ กมลวิศิษฎ์. (2560). *เหลี่ยมคูก*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มติชน.
- วรรณโชค ชัยสะอาด. (2561). *ถ้าเงินพูด ความยุติธรรมจะเงียบ*. เข้าถึงได้จาก <https://www.posttoday.com/politic/report/423092> .
- สำนักงานกิจการยุติธรรม. (2552). *กระบวนการยุติธรรมทางอาญาไทย*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: สำนักงาน.
- MGR Online. (2561). *คนรวยชนแล้วหนี คดีแครงลงอาญา? คุณมีไว้ชังคนจน!!*. เข้าถึงได้จาก <https://mgronline.com/live/detail/9550000109547>